

Bekwame helper in diabeteszorg

Het koninklijk besluit werd gepubliceerd op 8 maart 2024 en gaat op 18 maart 2024 in voege.

Update: 18 maart 2024

Waarom is er nood aan bekwame helpers in de diabeteszorg?

Tot voor kort konden enkel artsen, verpleegkundigen of mantelzorgers insuline toedienen aan personen met diabetes die dat zelf (nog) niet kunnen toedienen. Dit zorgde voor situaties waar een kwaliteitsvolle diabeteszorg niet voldoende gegarandeerd kon worden.

-> Het typisch **voorbeeld** is het toedienen van insuline op school of kinderopvang bij jonge kinderen. Maar denk hierbij ook aan volwassenen met diabetes die wegens een (mentale en/of fysieke) beperking niet zelf insuline kunnen toedienen.

Eenzijds werd dit 'opgelost' door thuisverpleegkundigen of mantelzorgers in te schakelen, anderzijds was er – ondanks de wettelijke grijze zone – een grote bereidheid bij begeleiders van kinderen of volwassenen om deze zorg op zich te nemen.

De huidige wetgeving rond de Bekwame Helper zorgt ervoor dat de diabeteszorg beter opgevolgd kan worden wat leidt tot een verbetering van de levenskwaliteit voor personen met diabetes én hun omgeving.

De diabetesgemeenschap ijverde al tientallen jaren voor het in voege treden van deze wetgeving en we zijn dus als Diabetes Liga verheugd dat deze er eindelijk is gekomen en dat we onze input hebben kunnen geven bij het tot stand komen van de wetgeving.

Wat is een bekwame helper?

= een persoon die in het **kader van zijn of haar beroep of vrijwillige activiteit** - die **buiten een zorginstelling** wordt uitgeoefend – bepaalde verpleegkundige verzorging wil geven aan een persoon die daar nood aan heeft.

De verpleegkundige handelingen staan opgelijst op de website www.bekwamehelper.be, maar voor hulp bij personen met diabetes is het vooral belangrijk te weten dat bekwame helpers, na opleiding, subcutane injecties mogen toedienen.

① Wat betreft diabetes, mogen de bekwame helpers insuline en inspuitsbare GLP-1 analogen toedienen, mits opleiding en goedkeuring van een arts of verpleegkundige (zie verder).

Een bekwame helper is geen gezondheidszorgberoep.

Een bekwame helper kan tewerkgesteld zijn als werknemer of vrijwilliger. Denk hierbij aan:

- Leerkracht;
- Verzorger in de kinderopvang;
- Verzorger in de thuiszorg;
- Leider van een jeugdbeweging;
- Een begeleider in de jeugd- en gehandicaptenzorg;
- Sportbegeleider;
- Een gezinshulp aan huis;
- ...

! Een persoon kan nooit verplicht worden om op te treden als bekwame helper. Een weigering om dit op te nemen, mag geen invloed hebben op de relatie tussen werknemer en werkgever. Een bekwame helper mag op ieder moment beslissen om de taak niet meer op zich te nemen. Ook een arts of verpleegkundige is niet verplicht om bepaalde verpleegkundige handelingen te delegeren.

Wat mag een bekwame helper doen in het kader van diabeteszorg?

Bekwame helpers mogen – onder bepaalde voorwaarden – onder andere medicatie toedienen via subcutane weg. Voor een volledige lijst van handeling die gedelegeerd mogen worden verwijzen we door naar www.bekwamehelper.be. Voor diabetes betekent dit dat bekwame helpers insuline kunnen toedienen via een insulinepen (zowel basale als bolusinsuline) of via een insulinepomp. De bekwame helpers mogen ook ondersteuning bieden bij het aanbrengen van de katheter, het oplossen van problemen met insulinepomp, ... voor zover die zijn aangeleerd door bevoegde arts of verpleegkundige.

Daarnaast kunnen bekwame helpers ook opgeleid worden om andere diabetesgerelateerde subcutane medicatie toe te dienen. Denk hier aan GLP-1-analogen zoals semaglutide (Ozempic®), dulaglutide (Trulicity®), exenatide (Bydureon®), liraglutide (Victoza®), insuline degludec/liraglutide (Xultophy®) of eventueel toekomstige subcutane medicatie.

! Bekwame helpers zijn naast artsen, verpleegkundigen en opgeleide mantelzorgers, de enige personen die insuline mogen toedienen bij andere personen.

Wist je dat: orale medicatie mag vanaf nu ook onder bepaalde voorwaarden toegediend worden door niet-gezondheidszorgbeoefenaars onder de wetgeving van 'Activiteiten van het Dagelijks Leven (ADL)'.

In welke situatie kan een bekwame helper ingeschakeld worden?

Bekwame helpers kunnen ondersteuning bieden in het kader van uitoefening van hun beroep of vrijwillige activiteit. Bekwame helpers mogen geen ondersteuning bieden in verzorgingsinstellingen (vb. woonzorgcentrum, ziekenhuis, psychiatrische verzorgingsinstelling, revalidatiecentrum, ...).

Enkele (niet-limitatieve) voorbeelden waarbij bekwame helpers mogelijk ingeschakeld kunnen worden:

- Kinderen of personen met diabetes die hun dagbesteding doorbrengen in crèche, school, universiteit, ...
- Personen met diabetes en een verstandelijke en/of fysieke beperking die overdag in een dagcentrum verblijven, maar voor de rest thuis of in een zorginstelling verblijven.
- Kinderen of volwassenen met diabetes die een hobby uitvoeren.
- Kinderen of volwassenen met diabetes die op kamp of vakantie gaan.
- Personen met diabetes die in een woonzorgcentrum verblijven en een externe daguitstap maken.
- Kinderen met diabetes die verblijven in een internaat.
- Personen met diabetes die ondersteuning krijgen via gezinshulp.
- ...

De bekwame helpers zijn de personen die de personen met diabetes begeleiden tijdens deze situaties: vb. kinderverzorgsters, begeleider, leerkracht, zorgjuf, trainer, kampbegeleider, reisleader, gezinshulp, ...

Opgelet! Voor kinderen met diabetes onder supervisie van een babysit is het noodzakelijk dat de babysit officieel een vrijwilliger binnen een specifieke organisatie is. Als de babysit geen insuline moeten toedienen bij de kinderen (vb. er wordt geen enkel koolhydraatrijke maaltijd genuttigd, of het kind kan het zelf al uitvoeren) dan hoeft de babysit geen bekwame helper te zijn.

Wat zijn de voorwaarden voor het inschakelen van een bekwame helper?

- De persoon met diabetes bevindt zich **niet in een verzorgingsinstelling**.
- De persoon met diabetes bevindt zich in een **stabiele klinische situatie**.

Interpretatie van stabiele klinische situatie: de behandelende arts en/of verpleegkundige oordeelt de gezondheidstoestand als voldoende stabiel. Onstabiele klinische situatie is niet hetzelfde als 'mogelijkheid van een onvoorziene gebeurtenis, zoals hypo – of hyperglycemie'.

- Er wordt **toestemming** gegeven door een arts of verpleegkundige. De arts of verpleegkundige bepaalt welke technische verpleegkundige verstrekkingen toelating wordt verleend aan de bekwame helper (zie verder).
- **Regelmatige herevaluatie** van de situatie en gezondheidstoestand van de persoon met diabetes door de arts of verpleegkundige zodra toelating werd gegeven. De herevaluatie kan ook worden uitgevoerd op vraag van de bekwame helper (zie verder).
- De persoon met diabetes kan de toegelaten technische verstrekkingen **niet of niet meer autonoom uitvoeren**.

- De toegelaten technische verstrekkingen mogen enkel uitgevoerd worden door de bekwame helper wanneer hij/zij beschikt over de **nodige competenties** om deze correct en veilig uit te voeren.
- De instructie van de arts of verpleegkundige moet volgende informatie bevatten:
  - De toegelaten technische verstrekkingen
  - De geldigheidsduur
  - Naam en voornaam van de betrokken persoon met diabetes
  - Naam en voornaam van de arts of verpleegkundige die de instructie en toelating opstelt
  - Waarschuwingcriteria
  - Regeling voor overleg tussen de bekwame helper en de arts of verpleegkundige die de toelating heeft verleend.
- De bekwame helper (ongeacht de beroepsopleiding) moet een opleiding hebben gevolgd met betrekking tot de technische verpleegkundige verstrekking(en) in kwestie, gegeven door de arts of verpleegkundige die de toelating geeft.

Wat valt niet onder de wetgeving van de bekwame helper?

Andere diabetesgerelateerde handelingen, zoals glycemie meten, glucagon of orale medicatie toedienen, vallen niet onder de wetgeving Bekwame Helper. We sommen hieronder kort op onder welk wettelijk kader deze handelingen dan wel vallen.

Glycemie meten door middel van capillaire bloedafname (vingerprik):

Dit valt sinds kort onder de wetgeving 'Activiteiten behorend tot het dagelijks leven' en mag – onder bepaalde voorwaarden – door iedere burger uitgevoerd worden bij personen met diabetes. Dit op voorwaarde dat de persoon met diabetes de handeling zelf niet (meer) kan uitvoeren. Glycemie meten door middel van capillaire bloedafname bij personen zonder diabetes valt niet onder deze toelating. Meer informatie kan teruggevonden worden in het document '[Activiteiten van het dagelijks leven in diabeteszorg](#)'.

Glycemie meten door middel van glucosesensor (CGM):

Dit is geen voorbehouden verpleegkundige handeling en mag daarom door iedere burger uitgevoerd worden. Dit houdt zowel het plaatsen en wegnemen van de sensor in, alsook het scannen van de sensor bij Freestyle Libre 2.

Glucagon toedienen bij ernstige hypoglycemie (bewustzijnsverlies):

Glucagon toedienen (hetzij via een intramusculaire injectie, hetzij via een neusspray (+ 4 jaar)) kadert in het bieden van hulp in een noodsituatie. Dit is een situatie waar zorg vereist is dat niet voorzien of gepland kon worden. Het bijstaan van een persoon in gevaar valt niet onder de onwettige uitoefening van een beroep in de gezondheidszorg. Voor zover het een uitzonderlijke situatie betreft die niet valt onder de gewoonlijke uitvoering van handelingen in

het kader van de uitoefening van het beroep, is het dus toegelaten om glucagon toe te dienen bij ernstige hypoglymie.

! In het kader van hulp aan een persoon in nood is het niet verplicht om glucagon toe te dienen. Hulp bieden kan ook bestaan uit bij de persoon blijven en het verwittigen van behandelend team, mantelzorgers en eventueel hulpdiensten.

Orale medicatie toedienen:

Dit valt sinds kort onder de wetgeving 'Activiteiten behorend tot het dagelijks leven' en mag – onder bepaalde voorwaarden – door iedere burger uitgevoerd worden bij personen met diabetes die dit niet (meer) zelfstandig kunnen. Denk hierbij aan het geven van orale medicatie bij personen met diabetes met een verstandelijke en/of fysieke beperking. Het spreekt voor zich dat hierbij de instructie van de bijsluiter en/of apotheker, verpleegkundige of arts gevolgd moeten worden. Meer informatie kan teruggevonden worden in het document '[Activiteiten van het dagelijks leven in diabeteszorg](#)'.

Wat is de procedure om bekwame helper te worden?

1. Een persoon met diabetes heeft nood aan extra ondersteuning om subcutane medicatie toe te dienen (vb. insuline of GLP-1 analoog).
2. Er wordt gezocht in de omgeving van de persoon met diabetes wie er eventueel kan optreden als kandidaat bekwame helper.
3. De kandidaat bekwame helper, maakt in samenspraak met de persoon met diabetes en zijn/haar mantelzorgers, een afspraak met het behandelend team.
4. Er wordt aangeraden dat de bekwame helper – voor zijn specifieke opleiding – al algemene informatie over diabetes krijgt.

! Denk hierbij aan een lokale informatiesessie, informatiebundels van diabetesconventies, educatiefilmpjes over diabetes. Door de Diabetes Liga wordt momenteel ook gewerkt aan een voorbereidende e-learning.

5. Kandidaat bekwame helper krijgt een gepersonaliseerde opleiding (~ 1 à 2u) van een arts of verpleegkundige van het behandelend team om een specifieke persoon bij te staan in zijn/haar diabetesmanagement.

! Op hetzelfde moment kunnen meerdere bekwame helpers van 1 persoon met diabetes opgeleid worden.

6. Kandidaat bekwame helper krijgt van een arts of verpleegkundige toestemming en instructies om op te treden als bekwame helper mits naleven van voorwaarden.

! Toestemming is persoonspecifiek. Wil je meerdere personen met diabetes begeleiden als bekwame helper, dan heb je meerdere opleidingen en toestemmingen nodig. Dit is belangrijk omdat de zorg individueel heel verschillend kan zijn (vb. gebruik van insulinepen vs. insulinepomp).

7. Er is blijvend contact tussen persoon met diabetes en mantelzorgers, behandelend team en bekwame helper(s).

Wat als het fout loopt?

De bekwame helper is verantwoordelijk voor de goede uitvoering van de zorgen op basis van de delegatie die hij/zij heeft aanvaard, en dit volgens de algemene regels van de burgerlijke aansprakelijkheid, op basis van het criterium van een voorzichtige en zorgvuldige bekwame helper in dezelfde concrete omstandigheden. Hij/zij staat ook in voor de correcte observaties en voor het verwittigen van de verpleegkundige/arts als de zorgen buiten zijn/haar bekwaamheid gaan of wanneer de waarschuwingspunten van het zorgplan bereikt worden.

Voor bekwame helpers die als **werknemer** werken, is de werkgever aansprakelijk voor schade die ze veroorzaken tijdens hun werk (met de mogelijke wettelijke uitzondering van bedrog/opzet, zware fout en herhaaldelijk voorkomende lichte fout).

Een organisatie die met vrijwilligers werkt en die in dat kader optreden als bekwame helper, is in die mate ook verantwoordelijk. Deze zouden gedekt kunnen worden door de vrijwilligersverzekering.

Zelfstandige verpleegkundigen die handelingen delegeren aan bekwame helpers moeten beschikken over een eigen verzekering en ze moeten er zich van vergewissen dat hun polis de delegatie van zorgen aan de bekwame helpers voldoende dekt.

Wat is het verschil tussen een bekwame helper en een mantelzorger?

Mantelzorgers zijn personen die beschouwd worden als naasten. Het zijn personen die deel uitmaken van de omgeving van de patiënt (gezin of familieleden tot de tweede graad van verwantschap) en die in dat kader zorgdragen voor hun naasten. Mantelzorgers acteren niet in het kader van een professionele of vrijwillige activiteit.

Een bekwame helper draagt zorg voor een patiënt als onderdeel van een professionele of vrijwillige activiteit, uitgevoerd buiten een zorginstelling.

Waarom wordt er een onderscheid gemaakt tussen Bekwame Helper en Activiteiten van het Dagelijks Leven (ADL)?

Het koninklijk besluit over de Activiteiten van het Dagelijks Leven (ADL) vult de regelgeving over bekwame helpers aan. Sommige eenvoudige verpleegkundige handelingen zoals de temperatuur meten, orale medicatie toedienen of capillaire glycemie meten hoeven in bepaalde situaties niet door bekwame helpers of verpleegkundigen te worden uitgevoerd. Een vriend of een buur bijvoorbeeld mag eenvoudige verpleegkundige handelingen uitvoeren in de context van het dagelijkse leven als aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. In sommige specifieke, meer delicate of complexe situaties is voor deze handelingen nog steeds de tussenkomst van een professionele zorgverlener nodig.

Meer informatie via:

- Website van Federale Overheidsdienst Volksgezondheid over [Bekwame Helper](#) en [Activiteiten van het Dagelijks Leven](#)
- [Koninklijk besluit Bekwame Helper](#)
- [Koninklijk besluit Activiteiten van het Dagelijks Leven](#)
- [Toegelaten verpleegkundige verstrekkingen](#)
- Algemene informatie over diabetes: www.diabetes.be
- Educatieve filmpjes over diabetes type 1: www.diabetes.be/kinderen-jongeren.
- Lespakket voor lager onderwijs
- Hippo & Friends Kid's place: www.kids.hippoandfriends.com
- Vlaamse Diabetescentra voor kinderen en adolescenten: www.VDKA.be
- Vlaams Expertisecentrum Mantelzorg: www.mantelzorgers.be